

THE EMITTER-RECEIVER RELATIONSHIP IN THE BIBLICAL DISCOURSE

Felicia Raluca TOMA, Associate Professor, PhD, "Valahia" University of Târgoviște

Abstract: The parables of Solomon stand as a didactic text, which displays visible argumentative strategies and a persuasively coherent discourse.

Keywords: biblical proverb, didactic text, argumentative techniques, discourse

Pildele lui Solomon reprezintă un text didactic mai mult decât oricare altul din *Biblie*, cu strategii argumentative vizibile¹, căci fac parte din arsenalul obișnuit al „învățăturilor” de tip popular. Singura excepție este reprezentată, prin inserția referentului divin în ordinea laică, obișnuită, a învățăturilor despre lume și viață. Dacă, însă, în enunțurile reprezentate de diverse versete care au caracter de proverb în înțelesul actual și uzual al termenului, precum este cazul lui 10, 19, înlocuirea tacită a unui termen laic cu unul din dogma creștină (*greșeală* cu *păcat*) constituie o mostră de persuasiune, în preambulul întregii cărți, nu este vorba despre nici un fel de subtilitate, căci trecerea de la un plan la altul se face în mod direct, declarat, sub forma unei definiții formulate după toate canoanele logicii aristotelice: A este X – genul proxim, caracterizat prin Y – diferența specifică. În felul acesta, fondul vechi de învățătură orală, populară, cu caracter general uman, este adjucecată de către „învățături” care propovăduiesc cuvântul Învățătorului Suprem, Iisus Hristos. Încadrarea în noua ordine este reluată și amplificată, detaliată, astfel încât discursul persuasiv își află coerența prin înlănțuirea diferitelor secvențe presărate de-a lungul celor 31 de capitole. La precizarea definitorie din P 1, 7 (*Frica de Dumnezeu este începutul înțelepciunii...*) se adaugă explicația reluată și mult amplificată, detaliată din 2, 2-8:

„Plecându-ți urechea la înțelepciune și înclinând inima spre buna chibzuială,

...

*Atunci vei pricepe temerea de Domnul și vei dobândi cunoștințele de Dumnezeu
Căci Domnul dă înțelepciune; din gura lui izvorăște știința și prevederea; El
păstrează mântuirea pentru oamenii cei drepți; El este scut pentru cei ce umblă în
calea desăvârșirii;*

El păzește căile dreptății și pe cărarea celor curvioși... stă de veghe”.

În stilul redundant cu care suntem obișnuiți din ambele tipuri de texte – populare laice, pe de o parte, și biblice, pe de altă parte – cu așteptatele imagini metaforice, secvența cotateă reprezintă textul tipic pentru operația de construcție a dogmei din materialul brut al învățăturilor impersonale, general umane. După conectarea referentului (numit mai sus – *Fiul meu* 2, 1 – și reluat prin pronumele personale și prin desinențele verbale corespunzătoare), se trece la explicitarea ideii de „înțelepciune”, în general, în 2, 2 (și în 2, 3-4, pe care nu le-am

¹ În termeni pragmatici, asemenea enunțuri se caracterizează prin distanțare mare între subiectul enunțator și enunțul produs, căci subiectul își propune să devină emițător universal, obiectiv, generalizat. Cf. C. Dragomir, 2006, p. 242.

mai citat aici). Procedul este acela al utilizării unei serii sinonimice în contextualizare, prin apelul la comparații, totul fiind încadrat în imagistica specifică locului și timpului respectiv. În aceste trei versete, *înțelepciunea* este reluată prin (cvasi) sinonimele : *buna-chibzuință*, *prevederea*, *buna-cugetare*, iar imaginile bazate pe comparativ-standard sunt acelea din sfera dinamică:

„*Vei căuta [înțelepciunea] întocmai ca pe argint și o vei săpa ca și pe o comoară*”
(2, 4).

Urmează atribuirea ideii de *înțelepciune*, cu o continuare a seriei sinonimice a acesteia știință, bună judecată, desăvârșire și cu un spor de rigoare argumentativă. Două perspective – cea temporală și cea spațială – conferă forță persuasivă acestei plasări în centru a persoanei divine *ab quo*. Ele se materializează din conectorii care stabilesc specificul sintactic al frazelor-suport din întregul context argumentativ. Prima secvență – aceea care viza aducerea fiului sub ascultarea Domnului - este una eminentemente condițională:

...*de vei primi*
Dacă vei chema...
Dacă o vei căuta...

Următoarea secvență îmbină perspectiva temporală cu cea spațială. Temporalitatea domină nivelul larg sintactic, căci introduce fraze întregi „printr-un subtil joc între *când* și *atunci*, care conduc, logic, spre un enunț conclusiv. În 2, 9-12, cele două serii de conectori se succedă, în versiunea B, într-un adevărat chiasm:

ABBA:
Atunci tu vei înțelege...
Când înțelepciunea se va sui...
Când buna chibzuială va veghea...
Atunci tu vei fi izbăvit...

Răspunsul conclusiv, dedus deja din înlănțuirea acestor tipuri de frază, este formulat prin insistența retorică și cu explicații redundante, dar obișnuite în stilul oratoric la orice nivel și variantă a limbii, introduse prin conectorul cel mai potrivit cu esența mesajului, în 2, 21-22:

Căci cei dreپți vor locui pământul...

Perspectiva spațială este realizată prin termeni, expresii, structuri care asigură coeziunea lexico-morfologică și sintactică în interiorul enunțurilor largi temporale (cu nuanțe condiționale și cu finalitate subliminală conclusivă). Practic, este vorba despre utilizarea unui alt șir de imagini care definesc ideea de *înțelepciune*, înțeleasă ca frică/iubire de Dumnezeu:

- *calea desăvârșirii*
- *căile dreptății*
- *cărarea celor cuvioși*
- *calea cea dreaptă*
- *potecile binelui ș.a.m.d.*

În versetele următoare (2, 12-22) aceste imagini, construite – toate – pe *metafora*

drumului continuă să fie folosite, în contexte mai mult sau mai puțin similare celor din centrul secvenței argumentative analizate aici. Există, mai întâi, ca de obicei, imaginea negativă a căilor binelui:

*Calea celui rău
Cei ce părăsesc căile cele drepte
Drumuri întunecoase
Poteci întortocheate
Cărări strâmbe.*

Apoi, între cele două tipuri de căi se află raportul cu divinitatea: cei ce se apropie de El știu calea dreaptă, cei ce se îndepărtează, rătăcesc. Căci El este izvorul:

...din gura Lui izvorăsc știința și prevederea (2, 6).

Acest enunț constituie *focusul* întregului capitol și el ne sună cunoscut, căci înseamnă începutul și sfârșitul, *alfa* și *omega*, al întregii dogme creștine. Dacă este adevărat, ceea ce spun exegeții cei vechi (învățătorii, doctorii etc.) și cei moderni, în *Vechiul Testament* și *Noul Testament* corespund („își răspund”) peste timp, peste spații și, mai ales, peste dogme, atunci găsim aici corespondentul începutului *Evangheliei după Ioan* care tratează aceeași temă a începutului începuturilor, adică a identificării Cuvântului, Rațiunii, Existenței cu ideea de Dumnezeu.

La început a fost Cuvântul și cuvântul era la Dumnezeu și Cuvântul Dumnezeu era (Ioan 1, 1).

Astfel de aplicații ale tehnicii contextualizării în scopul canalizării fondului de înțelepciune populară spre dogma creștină întâlnim mereu de-a lungul întregii cărți a *Pildelor*. În unele, trimiterele la divinitate sunt mai clare și reiau, în general, imagistica obișnuită a *căii drepte*. Este cazul capitolului al 3-lea, care pare o prelungire a celui de-al 2-lea, în acest sens:

Pe toate căile tale gândește la Dânsul și El îți va netezi toate cărările tale (3, 6).*

În altele, referința este mai vagă, căci nu se știe dacă *tatăl* dător de bune învățături este cel biologic, pământesc, ori cel ceresc. Dezvoltarea enunțului din 4.1 în 3, 3-4 pare a confirma mai degrabă prima ipoteză:

Ascultați, fiilor, învățătura tatălui... (4, 1).

Căci și eu am fost fecior la tatăl meu, singur, și cu duioșie iubit de mama mea și el mă învăța și zicea... (4, 3-4).

În acest caz, originea învățăturii pare una pământească, iar identitatea tatălui pare plasată în ordine umană:

Iată începutul înțelepciunii: agonisește înțelepciunea și cu prețul a tot ce ai, capătă priceperea (4, 7).

În tot acest capitol, imaginea divinității care păzește drumul drept al fiilor ei de pe

*Avem din nou o figură stilistică din clasa chiasmului, bazată pe topica de tip AB/BA: *căi, Dânsul, El, cărări*.

pământ apare o singură dată, în final:

*Căci cărările drepte le păzește Domnul, iar cele strâmbe sunt căi rele.
El va face drepte căile tale și mergerea ta o va face să fie în pace (4, 28-29).*

Procesul referințelor duble – Tatăl pământesc/Tatăl ceresc – re repetă aproape aidoma în cap. al. 5-lea:

Fiul meu, ia aminte la înțelepciunea mea... (5, 1).

vs.

Căci cărările omului sunt înaintea Domnului și El ia seama la toate căile lui (5, 21).

În următoarele două capitole, 6 și 7, ca și în 13³, 26, 27, referințele divine lipsesc, practic. Capitolele din prima treime a cărții sunt dominate de același incipit: *Fiul meu/Fiilor* etc., fără corespondentul divin din final. Totuși, în cele mai multe capitole, există această echilibrare a termenilor de referință, cu obișnuita ambiguitate creată de trecerea de la vorbirea directă la cea indirectă. În următoarele două treimi ale cărții, *incipitul* în vocativ dispăre, iar trimiterea la instanța divină poate fi mai bogată sau mai puțin bogată, discursul fiind axat mai degrabă pe conținutul pildelor, decât pe actanții lor.

Putem concluziona din această trecere în revistă a relației dintre Emițător și Destinatar că ambii fac parte din sfera canalului, în principiu.

Concluzia noastră se bazează pe atestările din *incipitul* capitolelor 1, 25, 30 și 31. În primele dintre acestea se spune, textual, că învățăturile aparțin lui „*Solomon, fiul lui David*” (P. 1, 1). Se înțelege de aici fie că David este Emițătorul și Solomon este Receptorul, fie că Solomon reia pildele tatălui său și le adresează fiului său, după cum rezultă din 4, 3 („*Căci și eu am fost fecior la tatăl meu...*”). Din 25, 1 înțelegem că Solomon a regrupat ceea ce au cules din popor supușii și înaintașii săi:

„Și acestea sunt pildele lui Solomon, pe care le-au adunat oamenii lui Iezechia, regele Iuda”

În sfârșit, capitolele 30-31 reprezintă clar relația Părinte-emițător-copil-receptor, cel din urmă devenind, la rândul său, Emițător pentru generațiile următoare. În cap. 30 este vorba despre relația Tată-Fiu („*Cuvintele lui Agur, fiul lui Iache din Massa, 30, 1*”), iar în cap. 31 – despre relația Mamă-Fiu („*Cuvintele lui Samuel, regele din Massa*”, cu care mama sa îl învâța, 31, 1).

În toate cazurile, Fiul își multiplică Destinatarul, căci în calitatea sa de rege, el se adresează atât fiului său biologic direct, cât și supușilor lui, care trebuie să-l socotească Părinte pământesc, a cărui înțelepciune se constituie din relația privilegiată cu Divinitatea. Procedeele lexico-semantice și sintactico-stilistice sunt dublate de strategii argumentative uzuale: repetiții, simetrii, metaforizări, figuri ale gândirii etc.

Înțelegem din cele analizate până acum că proverbul biblic este o învățătură care vizează comportamentul uman, dar care facilitează relația omului cu divinitatea. Aceasta din urmă se identifică cu *conținutul* mesajului, căci ideea de Bine, pe care o presupune Înțelepciunea, coincide cu ideea de Dumnezeire. Altfel spus, *proverbul este o învățătură omenească, atinsă de aripa divină, dacă nu chiar impregnată total de harul divin.*

Cât privește relația fundamentală a omului – proverb, aceasta ar putea fi reprezentată astfel:

Emițător

Tatăl pământesc – Conținut –

*Uman și divin***Receptor***Fiul pământesc*

În măsura în care Conținutul se poate identifica total cu harul divin și Emițătorul poate fi identificat cu Tatăl ceresc. În principiu, însă, conținutul este transmis de către părintele pământesc (tată sau mamă), către fiul său pământesc sau către fiii săi spirituali, poporul condus (în calitate de rege), cu scopul de a netezi calea spre protecția asigurată de către Tatăl Ceresc. Cele mai multe capitole nu susțin o asemenea schemă a enunțului biblic, în *Cartea pildelor lui Solomon*.

Bibliografie

Biblia 1688 (Biblia de la București) (BB₁), vol. 1-6, Volume coordonate de Alexandru Andriescu, Vasile Arvinte, Ioan Caproșu, Elsa Lüder, Paul Miron, Mircea Roșian, Marieta Ujică. Universitatea „Al. I. Cuza” Iași/Albert Ludwigs Universität – Freiburg, Editura Universității, Iași, 1988-1989.

BOWMAN, Franck-Paul, 1980, *Discours sur l'éloquence sacrée*, Genève: Droz.

COPI, Irving M.; COHEN, Carl, 2003¹¹, *Introduction to Logic*, London: Pearson Education.

CRISTEA, Teodora, STOEAN, Carmen S., 2004, *Éléments de pragmatique linguistique*, București: Editura A.S.E.

EGGS, Ekkehard, 1994, *Grammaire du discours argumentatif. Le topique, le générique, le figuré*, Paris: Kimé.

HABERMAS, J., 1992, *De l'éthique de la discussion*, Paris: P.U.F.